The 3rd Thailand INWEPF Symposium
Sustainable Water Management for Paddy Fields under Climate Change and Uncertainty
สถานภาพปัจจุบันและทิศทางงานวิจัยที่
จำเป็นสำหรับการจัดการน้ำและการ
ผลิตข้าวสำหรับประเทศไทย
โดย รศ.ดร.วราวุธ วุฒิวณิชน์

สถานภาพ
ปัญหา
ทิศทางงานวิจัยที่สำคัญ

การศึกษาสถานภาพและประเด็นการศึกษาวิจัย ในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำ

โดย

สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี

ร่วมกับ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

และ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

พฤศจิกายน 2539

FAO Statistical Yearbook 2010

Water use and national rainfall indices

	% SHARE IN TOTAL WATER USE			RAINFALL INDEX (mm/year)
COUNTRIES	Agricultural	Industrial	Domestic	1971-2002
Myanmar	98.2	0.6	1.2	2261-2620
Cambodia	98.0	0.5	1.5	1993-2348
Indonesia	91.3	0.7	8.0	2749-2929
Thailand	90.4	4.8	4.8	1551-1774
Vietnam	68.1	24.1	7.8	1654-1991
China	64.6	23.2	12.2	1029-1119
Japan	62.5	17.9	19.6	1551-1612
Malaysia	62.1	21.1	16.8	2822-3194
Korea	62.0	12.0	26.0	958-1142
USA	40.2	46.1	13.7	939-987
Singapore	4.0	51.0	45.0	
Germany	3.0	82.1	14.9	705-945
Australia	0.9	64.0	35.1	1010-1232

พื้นที่เพาะปลูกของโลก (ล้านไร่)

พื้นที่เพาะปลูก	8,398	
พื้นที่ชลประทาน	1,688	20.1% ของพื้นที่เพาะปลูกของโลก
พื้นที่ปลูกข้าว	898	ผลผลิตประมาณ 600 ล้านตัน หรือ 0.69 ตัน/ไร่
พื้นที่ปลูกข้าวในเขตชลประทาน	494	55% ของพื้นที่ปลูกข้าวของโลกให้ผลผลิต 75% ของข้าวที่ผลิตได้ = 450 ล้านตัน หรือ 0.91 ตัน/ไร่
พื้นที่ปลูกข้าวในเขตเกษตรน้ำฝน	404	45%ของพื้นที่ปลูกข้าวของโลก ให้ผลผลิต 25% ของข้าวที่ผลิตได้ =150 ล้านตัน หรือ 0.37 ตัน/ไร่

ข้าวส่วนใหญ่ปลูกในแปลงนาซึ่งมีคันนาล้อมรอบให้น้ำแบบท่วมขัง

ข้าวเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก

1.0 ล้านล้าน ลบ.ม. (26% ของน้ำทั้งหมดที่นำมาใช้ หรือ 40% ของน้ำชลประทาน)

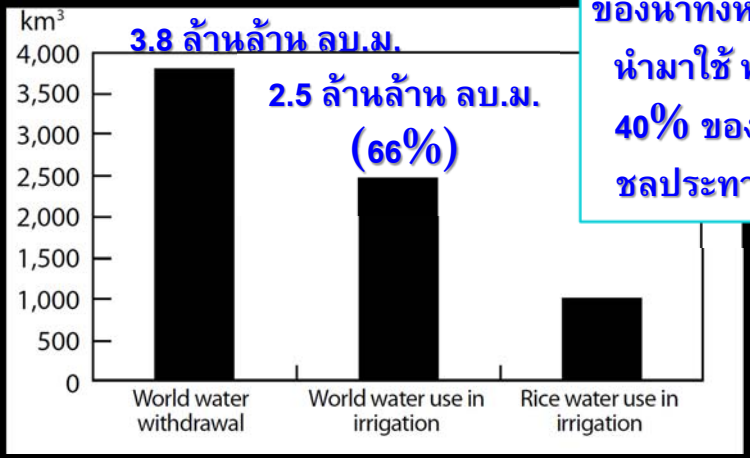

ความจริงทั่วไปเกี่ยวกับข้าว

- ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 70 ล้านไร่
- แต่ละปีผลิตข้าวได้ประมาณ 30-35 ล้านตัน ส่งออกประมาณ 10 ล้านตัน
- ผลผลิตข้าวของประเทศไทยยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ 0.47 ตัน/ไร่
- แต่ประเทศไทยส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลกหลายปีติดกัน แต่จะครองแชมป์ได้ตลอดไปหรือไม่ ?

ปัญหาเกี่ยวการปลูกข้าว

- **ข้าวเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก แต่มีความพยายามในการลดการใช้น้ำน้อยมาก**
  - คายน้ำ ระเหย รั่ว ซึม =1,100 ลูกบาศก์เมตร/ไร่
  - เตรียมแปลง=400 ลูกบาศก์เมตร/ไร่
  - ประสิทธิภาพ 60% ข้าว 1 ไร่ ใช้น้ำ 2,500 ลูกบาศก์เมตร/ไร่
- **ผลผลิตข้าวไทยต่ำ** (เฉลี่ยปี 2549-51=0.47 ตัน/ไร่,2554=0.33)
  - **ผลผลิตข้าวเฉลี่ยของโลก 0.69 ตัน/ไร่**
  - **ออสเตรเลียมีผลผลิตข้าวเฉลี่ยสูงสุดของโลก 1.73 ตัน/ไร่**
  - ปี 2010 สถานีวิจัยข้าว Yuanping ประเทศจีนรายงายว่าได้ผลผลิตสูงถึง 3.04 ตัน/ไร่
  - ปี 2011 Sumant Kumar ชาวนาอินเดียทำลายสถิติ ได้ผลผลิตสูงที่สุด 3.58 ตัน/ไร่
- ช่วงที่ราคาข้าวดี เกษตรกรจะปลูกข้าว หลายครั้งต่อปี จนโครงการชลประทานไม่สามารถหยุดส่งน้ำเพื่อบำรุงรักษาคลองและอาคารได้

ปัญหาเกี่ยวการปลูกข้าว

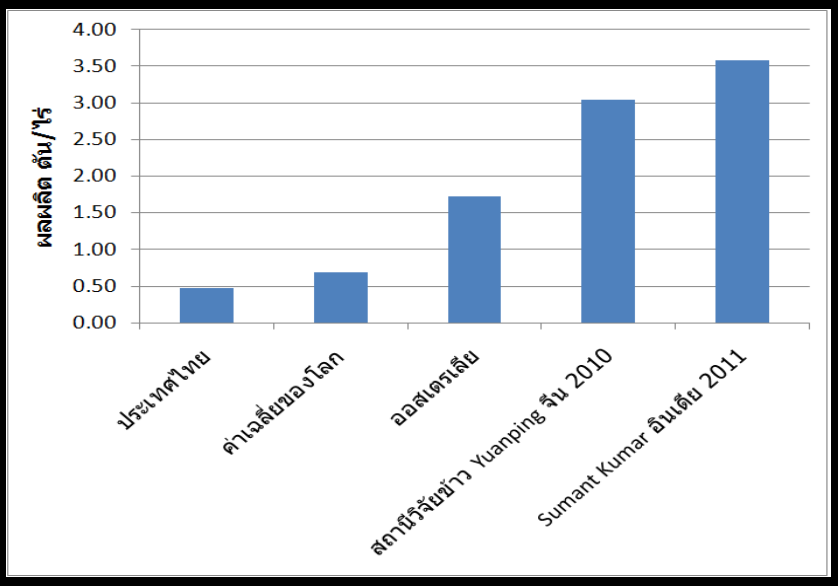

ตารางที่ 1 ข้าว : เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ของประเทศผู้ผลิตที่สำคัญ 10 อันดับแรก ปี 2551-2553

Table 1 Rice : Harvested area, production and yield of major countries, 2008-2010

ประเทศ	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (1,000 ไร่) Harvested area (1,000 rais)			ผลผลิต (1,000 ตัน) Production (1,000 tons)			ผลผลิตต่อไร่ (กก.) Yield per rai (Kgs.)			Country
	2551 2008	2552 2009	2553 2010	2551 2008	2552 2009	2553 2010	2551 2008	2552 2009	2553 2010	
รวมทั้งโลก	**985,334**	**989,861**	**964,885**	**689,044**	**684,779**	**674,910**	**699**	**692**	**699**	**World Total**
จีน	184,334	186,760	188,231	193,284	196,681	197,221	1,049	1,053	1,048	China
อินเดีย	272,125	261,563	230,938	148,770	133,700	120,620	547	511	522	India
อินโดนีเซีย	76,933	80,523	82,776	60,251	64,399	66,412	783	800	802	Indonesia
บังกลาเทศ	70,500	70,959	73,750	46,742	47,724	49,355	663	673	669	Bangladesh
เวียดนาม	46,251	46,483	46,961	38,730	38,950	39,989	837	838	852	Vietnam
พม่า	50,488	50,000	50,323	32,573	32,682	33,205	645	654	660	Myanmar
ไทย 1/	66,772	69,634	75,747	31,651	32,116	35,584	474	461	470	Thailand 1/
ฟิลิปปินส์	27,875	28,327	27,214	16,816	16,266	15,772	603	574	580	Philippines
บราซิล	17,817	17,950	16,935	12,062	12,651	11,309	677	705	668	Brazil
สหรัฐอเมริกา	7,517	7,848	9,143	9,241	9,972	11,027	1,229	1,271	1,206	USA
อื่น ๆ	164,722	169,814	165,358	98,924	99,638	95,515	601	587	578	Others

Millennium Ecosystem Assessment (2005) ได้จัดแบ่งบทบาทของแปลงนาต่อระบบนิเวศออกเป็น 4 กลุ่ม

- **Provisioning** แปลงนาเป็นแหล่งผลิตอาหาร ซึ่งนอกจากการผลิตข้าวแล้ว แปลงนายังมีประโยชน์เป็นแหล่งเลี้ยงปลา เป็ด กบ หอยทาก ฯลฯ
- **Regulating** แปลงนาทำหน้าที่เป็นแหล่งเก็บกักน้ำฝน เป็นพื้นที่รับน้ำนอง เป็นแหล่งเติมน้ำใต้ดิน แปลงนาในพื้นที่ลาดชันซึ่งทำเป็นขั้นบรรได สามารถช่วยลดการกัดเซาะ พลังทะลายของหน้าดิน และดินถล่ม ช่วยลดอุณหภูมิอากาศไม่ให้ร้อนเกินไป ช่วยชะล้างเกลือในดินชั้นบน แปลงนาที่มีน้ำท่วมขังจะช่วยลด Greenhouse Effect ได้
- **Supporting** แปลงนาในระบบเกษตรชลประทานจะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพต่อชนบทและชานเมือง
- **Culture** แปลงนาเป็นแหล่งที่ทำให้คนมีงานทำ มีรายได้ มีวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับการปลูกข้าวมากมายที่เป็นจุดยึดเหนี่ยวคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

วิธีการทำนาในปัจจุบันซึ่งมีคันนาล้อมรอบและให้น้ำแบบท่วมขัง มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

(1) การเกิดก๊าซแอมโมเนีย เนื่องจากปุ๋ยยูเรีย

(2) การเกิดก๊าซเรือนกระจก

(3) เกิดมลพิษทางน้ำ เนื่องจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมีไม่ถูกต้องเหมาะสม

(4) เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ

ปัญหาในการจัดการระบบแปลงนาในประเทศไทย

1. ระบบการปลูกข้าวแบบให้น้ำท่วมขังตลอดเวลา ทำให้เกิดการสูญเสียน้ำโดยเปล่าประโยชน์ เนื่องจากการระเหยและการรั่วซึม ซึ่งพืชไม่ได้ใช้ประโยชน์ แต่เป็นการสูญเสียแบบหลีกเลี่ยงไม่ได้
2. พื้นที่ชลประทานส่วนใหญ่ไม่มีระบบส่งน้ำในไร่นา (ประเทศไทยมีพื้นที่ชลประทาน 28.4 ล้านไร่ มีพื้นที่จัดรูปที่ดิน 1.9 ล้านไร่ พื้นที่ที่มีระบบคันคูน้ำ 10.6 ล้านไร่) แปลงเพาะปลูกที่อยู่ห่างจากคูน้ำต้องรับน้ำจากแปลงที่อยู่ติดกับคูน้ำ จึงต้องส่งน้ำผ่านแปลงตลอดเวลาจึงเกิดการสูญเสียน้ำมาก
3. ยังไม่มีนโยบายการเก็บค่าน้ำชลประทาน

สถานการณ์น้ำของประเทศ

ประเทศไทย มีพื้นที่ 321 ล้านไร่

พื้นที่เกษตรกรรม 169 ล้านไร่ (แต่เป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตร 131 ล้านไร่)

พื้นที่นา 79 ล้านไร่

โครงการชลประทานขนาดใหญ่ กลางและเล็ก จำนวน 16,126 โครงการสามารถส่งน้ำให้พื้นที่ชลประทาน 28.4 ล้านไร่ และมีพื้นที่รับประโยชน์จากโครงการชลประทานขนาดเล็กและโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าประมาณ 10 ล้านไร่

รัฐบาลมีเป้าหมายเพิ่มพื้นที่ชลประทานเป็น 60 ล้านไร่

ซึ่งต้องมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว

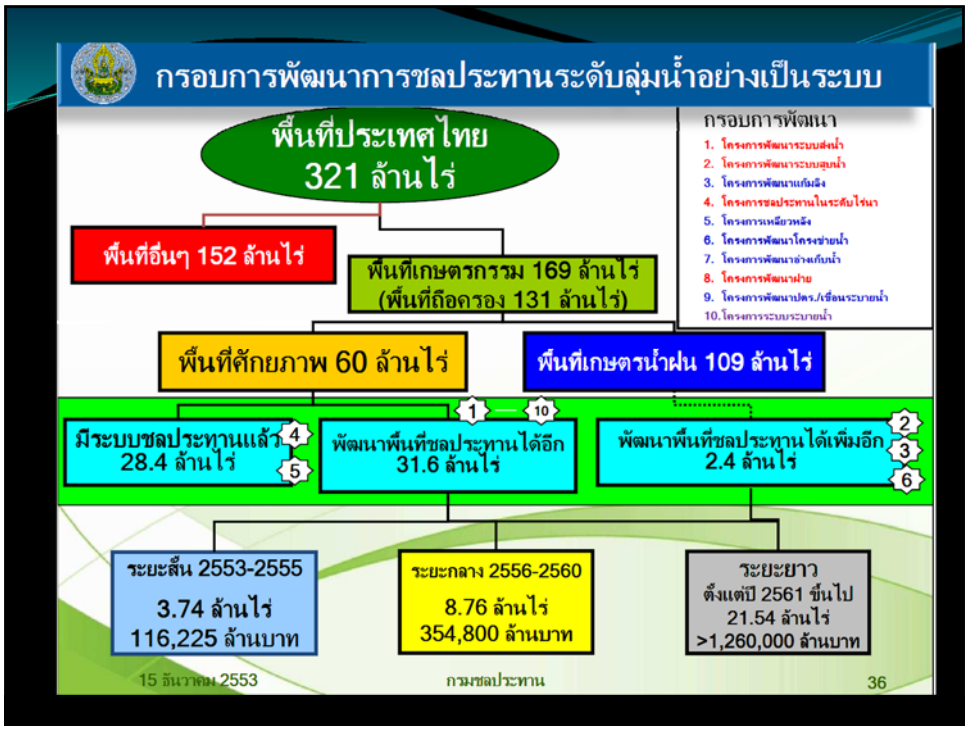

-ฝนเฉลี่ย 1,425 มิลลิเมตร/ปี หรือ 732,000 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี

-ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย 199,277 ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี

-ปัจจุบัน(2553) มีแหล่งเก็บกักน้ำความจุรวม 76,556 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือประมาณ 38 % ของปริมาณน้ำท่าทั้งหมด โดยเป็นแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ (ความจุมากกว่า 100 ล้านลูกบาศก์เมตร) ประมาณ 90 % ของความจุรวมทั้งหมด

-มีปริมาณน้ำใช้งานได้สูงสุดรวม 56,000 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่มีปริมาณน้ำไหลเข้าแหล่งเก็บกักน้ำเฉลี่ยปี ละ 49,000 ล้านลูกบาศก์เมตร

ความต้องการใช้น้ำทุกภาคส่วน=162,151 ล้าน ลบ.ม/ปี

ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตร=106,169ล้าน ลบ.ม/ปี หรือ 65% ของความต้องการน้ำทั้งหมด

ความต้องการใช้น้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ = 29,187 ล้าน ลบ.ม/ปี (18%)

อุปโภคบริโภค อุตสาหกรรมและปศุสัตว์= = 17,565 ล้าน ลบ.ม./ปี (15, 1.6 และ 0.4 % ตามลำดับ)

ความต้องการน้ำ(162,151) > ความสามารถในการเก็บกัก (76,600)

.... ยังต้องพึ่งพาน้ำฝน

(กรมชลประทาน. 2553)

ข้อมูลน้ำในภาคต่างๆของประเทศ หน่วยเป็นล้าน ลบ.ม. (RID. 2554)

	ปริมาณน้ำท่า	ความจุเก็บกัก	ความต้องการน้ำ	ความจุเก็บกัก/ปริมาณน้ำท่า	ความจุเก็บกัก/ความต้องการน้ำ	ปริมาณน้ำท่า/ความต้องการน้ำ
ภาคกลาง	35,487	30,863	44,172	0.87	0.70	0.80
ภาคเหนือ	43,425	25,773	41,879	0.59	0.62	1.04
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	49,040	11,176	49,772	0.23	0.22	0.99
ภาคใต้	71,325	8,744	26,327	0.12	0.33	2.71
รวมทั้งประเทศ	199,277	76,556	162,150	0.38	0.47	1.23

- ความต้องการน้ำของภาคกลาง ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สูงมาก สูงกว่าปริมาณน้ำท่ารายปี จึงมีความเสี่ยงต่อการขาดน้ำสูง หากไม่สามารถลดปริมาณความต้องการน้ำได้

- จำเป็นต้องพัฒนาวิธีการใช้น้ำฝนให้เกิดประโยชน์มากกว่าที่เป็นอยู่ หรือหาทางฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำท่า

สรุปปัญหาในการจัดการน้ำ

- ภัยน้ำ
  - อุทกภัย ...ปริมาณน้ำมากเกินกว่าสมรรถนะของระบบป้องกันน้ำท่วม
    - เครื่องมือและการบริหารจัดการ
  - ภัยแล้ง

จำเป็นต้องมีการวิจัยที่จริงจังและต่อเนื่อง จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

    - การจัดสรรและการควบคุม การติดตามประเมินผล
  - คุณภาพน้ำ
- การใช้น้ำให้เกิดประโยชน์เพิ่ม .....พลังงานจากน้ำ

ข้อมูลอุทกภัย 2554

ปริมาณน้ำในกลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยาในช่วงฤดูฝน 66,921 ล้าน ลบ.ม.

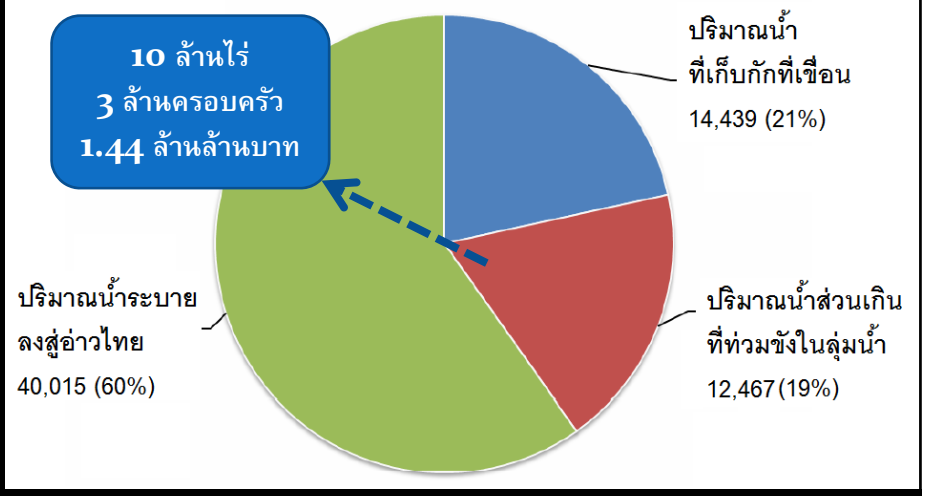

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากอุทกภัยปี 2554

1. **มีน้ำท่าปริมาณมากเกินกว่าที่คาดไว้มาก** เกินกว่าขีดความสามารถในการเก็บกักของอ่างเก็บน้ำ เกินกว่าความสามารถในการระบายน้ำของแม่น้ำ ลำคลองต่างๆ เกินกว่าขีดความสามารถในการเก็บกักของแก้มลิงที่เตรียมไว้ จึงเกิดภาวะน้ำล้นตลิ่งและกัดเซาะคันดินริมตลิ่งขาดในหลายพื้นที่ **จึงจำเป็นต้องหามาตรการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ**

2. ช่วงที่น้ำหลากลงมาถึงภาคกลางทุ่งนาสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา-ท่าจีนยังมีนาข้าวที่ยังไม่ได้เก็บเกี่ยวจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำเข้าทุ่งนาได้ ปริมาณน้ำในแม่น้ำจึงสูงขึ้นเรื่อยๆจนคันดินริมตลิ่งรับไม่ไหว น้ำกัดเซาะตลิ่งพังไหลเข้าท่วมพื้นที่แบบควบคุมไม่ได้และก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าที่ควรจะเป็น เช่นกรณี คันดินข้างประตูระบายน้ำบางโฉมศรีขาด **จึงจำเป็นต้องปรับระบบปฏิทินการเพาะปลูกเพื่อให้สามารถใช้ทุ่งนาเป็นพื้นที่รับน้ำนอง**

3. คันดินและประตูระบายสองฝั่งแม่น้ำในหลายพื้นที่ขาดการบำรุงรักษา ไม่แข็งแรงพอที่จะป้องกันพื้นที่หลังจากระดับน้ำในแม่น้ำท่วมสูงเป็นเวลานาน น้ำไหลซึมผ่านคันดินและกัดเซาะจนขาด ปัจจุบันประตูระบายน้ำที่ตั้งอยู่ริมตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไม่ได้อยู่ในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา กรมชลประทานได้ถ่ายโอนให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีปัญหาด้านงบประมาณที่จะใช้ในการบำรุงรักษา **จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการดูแลบำรุงรักษาคันกั้นน้ำสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา**

4. **มีคอขวดในแม่น้ำหลายจุด** เช่นแม่น้ำยมช่วงที่ผ่านอำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย สามารถระบายน้ำได้เพียง 342 ลูกบาศก์เมตร/วินาที และช่วงที่ไหลผ่านอำเภอบางระกำ สามารถระบายน้ำได้เพียง 400 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ขณะที่แม่น้ำยมช่วงที่ไหลผ่านอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สามารถระบายน้ำได้มากกว่า 2,000 ลูกบาศก์เมตร/วินาที หรือแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสามารถระบายน้ำได้เพียง 1,800 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ขณะที่แม่น้ำเจ้าพระยาช่วงที่ผ่านจังหวัดสิงห์บุรีสามารถระบายน้ำได้ 2,500 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ช่วงแม่น้ำที่เป็นคอขวดจะเป็นอุปสรรคในการระบายน้ำ เป็นผลให้ระดับน้ำในแม่น้ำยกตัวสูงขึ้นจนล้นตลิ่งและทำให้เกิดน้ำท่วมมากกว่าบริเวณอื่น **จึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาคอขวดในแม่น้ำลำคลองที่ใช้เป็นทางระบายน้ำหลัก**

5. **จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัด ที่ได้รับความเสียหายมาก** เนื่องจากปริมาณน้ำจำนวนมหาศาลไหลหลากมาจาก 3 ทาง คือ ทางแม่น้ำเจ้าพระยา ทางทุ่งฝั่งตะวันออก และทางแม่น้ำป่าสัก ประกอบกับแม่น้ำเจ้าพระยา ช่วงที่ไหลผ่านพระนครศรีอยุธยามีความสามารถในการระบายน้ำได้น้อย **จึงจำเป็นที่ต้องหาวิธีการบริหารจัดการน้ำหลากที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพิเศษ**

6. ช่วงที่เกิดน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล **ประชาชนออกมาขัดขวาง การปิด-เปิดประตูเพื่อระบายน้ำไปตามระบบคู-คลองต่าง ๆ** เพราะกลัวว่าจะทำให้น้ำท่วมพื้นที่ของตนเอง เป็นเหตุให้คันคลองขาด น้ำหลากเข้าท่วมพื้นที่แบบควบคุมไม่ได้ **จึงจำเป็นต้องหามาตรการป้องกันประชาชนเข้ามาขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่**

7. คู-คลองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลไม่สามารถระบายน้ำได้ตามที่คาดไว้ เนื่องมีสิ่งกีดขวางทางน้ำจากปัญหาการบุกรุกทางน้ำ ขยะและวัชพืชน้ำ **จึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาการบุกรุก โดยใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดกับผู้กระทำผิด อย่างไรรัฐบาลควรให้การเคหะแห่งชาติจัดหาที่อยู่ให้กรณีที่เป็นประชาชนผู้ยากไร้**

8. **การสร้างคันกั้นน้ำหรือเสริมคันดินเดิมโดยใช้กระสอบทรายหรือใช้รถแบคโฮตักดินข้าง ๆ มาโป๊ะเสริมคันแบบฉุกละหุก** ไม่มีมาตรฐาน ไม่สามารถป้องกันน้ำที่ท่วมสูงและท่วมเป็นเวลานานได้ **จึงจำเป็นต้องมีแบบมาตรฐานของคันกั้นน้ำชั่วคราวและมีการเตรียมการล่วงหน้าก่อนเกิดวิกฤติอุทกภัย**

9. ประชาชน**ไม่มีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุทกภัยที่น่าเชื่อถือเพียงพอสำหรับการตัดสินใจ**ในการป้องกันบ้านและทรัพย์สินของตนเอง **จึงจำเป็นตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน**

ข้อเสนอแนะ
ในการบริหารจัดการอุทกภัย

1.ต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสม

2.มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

3.ให้ความสำคัญต่อการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแบบบูรณาการ

1.เครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการอุทกภัย	12,467
1.อ่างเก็บน้ำคือเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย ต้องใช้อ่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่อ่างเก็บน้ำเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะป้องกันอุทกภัย	4,000
2.การฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม จะสามารถเพิ่มการดูดซับน้ำได้ แต่ต้องทำควบคู่ไปกับการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจัง	1,088

1.เครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการอุทกภัย	
3.ลุ่มน้ำเจ้าพระยามีทางระบายน้ำลงสู่ทะเลได้ 5 ทาง คือ (1) แม่น้ำเจ้าพระยา (2) แม่น้ำท่าจีน (3) แม่น้ำนครนายก-แม่น้ำบางปะกง (4) ระบบระบายน้ำของกรุงเทพมหานคร และ (5) ทางระบายน้ำหลาก (Floodway) ฝั่งตะวันออก ทางที่ 3-5 มีข้อจำกัด จึงเสนอปรับปรุงขีดความสามารถในการระบายน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนโดย โดยให้รัฐบาลกำหนดนโยบายให้การขุดลอกและพัฒนาแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดสายเป็นวาระแห่งชาติและให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างจริงจัง **ตัวอย่างการปรับปรุงแม่น้ำในประเทศญี่ปุ่น** →	**1950 mcm** ช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม

1.เครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการอุทกภัย	
4.พื้นที่เกษตรรับน้ำนองคือเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการน้ำหลากในช่วงพื้นที่กลางน้ำ กรณีที่ยอดน้ำมีค่ามากเกินกว่าอัตราการระบายน้ำ แต่ควรใช้เป็นมาตรการแก้ปัญหาอุทกภัยระยะสั้นและระยะกลาง	5,112
5.ในระยะยาวควรต้องสร้างทางผันน้ำหลาก **(Flood Diversion Channel)** เพื่อช่วยระบายน้ำส่วนเกินลงทะเล กรณีที่เหตุการณ์ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ และควรออกแบบให้ใช้ประโยชน์ด้าน **Logistics** ได้ด้วย →	

2.ต้องมีระบบการบริหารจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ

(1) ต้องมีหลักเกณฑ์การบริหารจัดการอุทกภัยที่เป็นรูปธรรม มีความเป็นธรรมต่อประชาชนทุกภาคส่วน มีความโปร่งใส และมีประสิทธิภาพ

(2) การบริหารอ่างเก็บน้ำต้องยึด **Rule Curves** เป็นหลัก เจ้าที่ที่บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำตามเกณฑ์ที่ประกาศไว้ต้องได้รับความคุ้มครองจากการฟ้องร้องของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

2.ต้องมีระบบการบริหารจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ

(3) ต้องมีหลักเกณฑ์ในการบริหารน้ำที่เขื่อนเจ้าพระยา เขื่อนนเรศวรและเขื่อนพระรามหก ว่าจะผันน้ำเข้าสู่ระบบชลประทาน (เข้าทุ่ง) เท่าใด และจะระบายน้ำผ่านเขื่อนเท่าใดในกรณีต่าง ๆ โดยยึดหลักความเป็นธรรม โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

(4) ต้องมีหลักเกณฑ์การปิด-เปิดประตูระบายที่โปร่งใสและเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ต้องมีการประกาศแจ้งเตือนประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบถึงความรุนแรงของน้ำท่วมมีมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ มีกฎหมายคุ้มครองผู้ที่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังต่อผู้ขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการปิด-เปิดประตูระบายน้ำ

2.ต้องมีระบบการบริหารจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ

(5) ต้องมีหลักเกณฑ์ว่าปริมาณน้ำในแม่น้ำ มากเท่าใด จึงจะผันน้ำ เข้าพื้นที่รับน้ำนอง ใครจะเป็นผู้ตัดสินใจและสั่งการในการผันน้ำ จะแจ้งเตือนประชาชนอย่างไร ต้องมีการอพยพคนหรือไม่ จะควบคุมความเสียหายในพื้นที่เกษตรรับน้ำนองอย่างไร และที่สำคัญจะใช้วิธีใดในการประเมินความเสียหายและการกำหนดอัตราค่าชดเชย

(6) ต้องมีการเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าในสถานการณ์เช่นใดจึงจะเปิดใช้ทางระบายน้ำหลากฉุกเฉิน (Emergency Floodway) จะกระจายน้ำไปทางฝั่งตะวันตกและตะวันออกอย่างไร จะเกิดผลกระทบมากน้อยเพียงใด ใครจะมีอำนาจสั่งการ ระบบการแจ้งเตือนและอพยพประชาชนจะเป็นเช่นใด กรณีประชาชนที่ได้รับผลกระทบออกมาต่อต้านจะดำ เนินอย่างไร และสุดท้ายคือการชดเชยที่รวดเร็วและเป็นธรรม

2.ต้องมีระบบการบริหารจัดการอุทกภัยที่มีประสิทธิภาพ

(7)เห็นด้วยกับการตั้ง Single Command Authority ที่มีอำนาจเต็มที่ในการบริหารจัดการอุทกภัยขนาดใหญ่ แต่สิ่งสำคัญในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพคือต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสม มีหลักเกณฑ์การบริหารจัดการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ทั้งด้านเทคนิคในการจัดการอุทกภัยและการจัดการมวลชน

3. ต้องให้ความสำคัญต่อการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแบบบูรณาการ

ทิศทางงานวิจัยเพื่อการป้องและบรรเทาอุทกภัย

1. การวิจัยเกี่ยวมรสุม และพายุหมุนเขตร้อนเพื่อช่วยทำนายภาวะอากาศและการเตือนภัยในอนาคต
2. การวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และผลกระทบต่ออุทกภัยและการบริหารจัดการน้ำในประเทศไทย
3. การวิจัยด้านเทคโนโลยีทางอากาศในการพยากรณ์พายุและฝน
4. การวิจัยเพื่อจัดทำมาตรฐานการสร้างอาคารป้องกันน้ำท่วม (เขื่อนกันตลิ่ง)
5. การวิจัยเพื่อจัดทำมาตรฐานสิ่งก่อสร้างอาคาร ถนน ระบบระบายน้ำในพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม
6. การวิจัยเชิงสังคม ในการแก้ปัญหาการจัดการน้ำ กรณีปิด-เปิด ประตูน้ำ และการบุกรุกทางน้ำ
7. การวิจัยและพัฒนาเครื่องผลักดันน้ำที่มีประสิทธิภาพ
8. การวิจัยอิทธิพลของป่าต้นน้ำต่ออุทกภัยและน้ำต้นทุน
9. การวิจัยระบบการเพาะปลูกในพื้นที่เกษตรรับน้ำนอง
10. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนป้องกันน้ำท่วม
11. การศึกษายุทธศาสตร์ชาติเพื่อรองรับการจัดตั้งพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ในพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อการกระจายความเสี่ยง